

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

X. évfolyam 107. szám
2006. január

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,,”
(*Vörösmarty Mihály*)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívtatn és hívtatlanul - mindenkit szeretettel vár a

Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„...Könyörgünk Hozzád egész lelkünkéből...”

A püspök az örmény liturgia elején egy második imát is mond a Szentlélekhez (Narekaci Szent Gergely imáját követően).

Az ima elmondása idején egy előénekes ünnepenként más és más kísérő éneket ad elő. Az ima egyes részeit és a kísérő énekeket felváltva adjuk közre (néhai *Kovács Géza* lelkész fordításában).

„Kérünk Téged és könyörgünk Hozzád egész lelkünkéből könnyteljes sóhajtásainkkal, ó dicsőséges Lény, Teremtő és Változhatatlan, Időnfelettálló, Irgalmas Lélek, aki közbenjársz értünk az irgalmas Atyánál, a Te kimondhatatlan sóhajaiddal...”

Hogyan tudjuk megfogalmazni emberi szavakkal: milyen az Isten? Nem véletlen tán, hogy kétszer is előfordul az idézetben az irgalmas jelző. S az év elején mit is tehetnénk? Istenhez fordulunk sóhajainkkal...

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.magyar-orm.axelero.hu honlapon olvasható
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu • magyar.onneny@t-online.hu

* * *

Szent Karácsony ünnepén

címmel megtartotta 2005. évi utolsó klub-napját az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület. Az ünnepi eseményen *dr. Issekutz Sarolta* elnökasszony beszámolt az éves program eredményeiről (Beszámolóját február havi számunkban olvashatják), valamint köszöntötte a résztvevőket *Lászlóffy Aladár* Kosuth-díjas költő, író.

A karácsonyi ünnepi eseményen kiosztották az idei Szongott Kristóf díjat, amelyet *Vicelár Mária* erzsébetvárosi egyháztanácsosnak ítélte oda a kuratórium. A díjazott betegsége, és a távolság miatt unokaöccsét, *Calinescu Jánost* küldte maga helyett, aki hazavitte számára a kitüntetést és a jókívánságokat.

Az est második részében XVII. századi erdélyi betlehemes játékot adott elő megható átéléssel a Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre. A betlehemes játékot *Dr. Kilián Istvánné* és *Egyháziné Marthy Katalin* tanította be. A jelmezek *Wertán Kinga* keze munkáját dicsérték. Az est hangulatát emelte *Fogyolán Kristóf* fuvolaművész és *Kátainé Szilvay Ingrid* énekművész produkciója. Az örmény karácsony megható pillanataként Issekutz Sarolta átadta ajándékát, kis örmény kőkeresztet kapott minden résztvevő.

(Frigyesy)

* * *

Vicelár Mária - Laudáció

Született *Bakk Mária* 1928. október 12-én Erdélyben, Erzsébetvárosban született. Édesapja Bakk Antal és édesanyja Bakk Katalin - leánykori nevén Keszeg Katalin - iparosok (cipész és varrónő) voltak, a családban 9 gyermek született, 5 fiú és 4 leány. Mária az elemi iskola 7 osztályának elvégzése után 3 évig volt inas nagybátyja, Solymosi István cipézmester mellett, akinek a településen cipőüzlete működött. Az államosítások következtében 1949-ben megszűnt az üzletük, így a Kézművesek Szövetkezetében (Cooperativa Dumbrava Dumbráveni) folytatta munkáját, ahol a cipőfelsőrész-készítő osztályon dolgozott.

Szívesen ment volna gimnáziumba és később felsőoktatási intézménybe, a nagy család anyagi lehetőségei azonban ezt nem engedték meg. Munkáját kiválóan és szakszerűen végezte, így pár év után a szövetkezetbe felvett inasok is az Ő keze alatt tanultak. A nagyszebeni kézműves szövetkezet is meghívta Maris nénit, hogy tanítsa őket, iparos tudását mind a fiatal, mind az idősebb generációknak át tudja adni.

1954. január 31-én kötött házasságot Vicelár Constantinnal - Tinu bácsival -, akivel mindamelllett, hogy nem egy nyelvet beszélnek, nagyon jól megértik egymást, becsületes, szerető, jó férjet talált személyében. Időközben meghaltak szülei és 8 testvérét is elkísérte az utolsó útra, a 9 testvérből egyedül Mária néni él még. A betegség azonban őt is elérte, 1971-ben a nehéz munkakörülmények között betegségbe esett, szervezete nem bírta a cipőüzem zárt levegőjét és a vegyi anyagok nehéz szagát. Medgyesen, Nagyszebenben, Marosvásárhelyen kórházban kezelték, végül betegnyugdíjba kellett vonulnia.

Az erzsébetvárosi örmény templommal, plébániával már gyermekkorától szoros kapcsolatban állt. *Sáhin Bertalan* plébánoshoz örmény vallásórára járt, 10 évesen elsőáldozó lett. Sokat segített az örmény plébánia körüli munkákban. *Diarian Armenag* örmény plébános Erzsébetvárosba kerülése után pedig állandóan Maris néni segítségével rendezték a templomot. Maris néni mosta a templom ruháit, terítőit, Ő rendezte a virágokat. A plébános egészségi állapotának romlásával Maris néni vitte neki a diétás ebédet, gyakorlatilag ő gondoskodott róla. A plébános halála tragikus körülmények között történt, 1990. március 27-én éjszaka - nagyon után kutatva - a helyi cigányok brutálisan meggyilkolták, mindezek után kirabolták. A templomba azonban nem tudtak bemenni, Maris néni volt ekkor már megbízva a templom kulcsainak őrzésével, a tragédia alatt is már nála voltak a kulcsok.

A plébános halála óta Ő gondoskodik mindenről, felügyeli az örmény temetőt, a plébánia pénzügyeit is könyveli. Az évente augusztus 15-én megrendezett Nagyboldogasszony-napi örmény templombúcsú valamennyi fáradtságos munkáját, szervezését is Ő végzi. Maris néninek köszönhető a templom csodálatos feldíszítése, az utóbbi évekig Ő szervezte a búcsú ebédet, ahol valamennyi távolról érkező kedves ismerőst, rokont és barátot szeretettel látnak az erzsébetvárosiak. Ameddig él, semmit nem ad át a templom értékeiből senkinek, nagy gonddal és aggodalommal gondoskodik az örmény értékekről.

A sok gond, lelki- és testi nehézségek azonban nagyon megtörték életét. Csak Istenbe vetett hite és jó férjének bátorító szavai erősítik, hogy elviselje a reá mért terheket.

A Szongott Kristóf díj idei kitüntetettjének levele

Kedves Dr. Issekutz Sarolta Elnök Asszony!

Nagyon meghatódtam levele olvasásakor, amelyben a Szongott Kristóf díj megítéléséről és Budapestre való meghívásomról olvastam. A meghívóban szereplő dicséretektől és elismerésektől szívem örömmel, szemem könnyekkel telt meg.

Köszönöm ezeket a szép és nagy szavakat. Szerettem volna mindezeket személyesen is elmondani Önnek és együtt örülni a budapesti örmény közösség tagjaival. Imádkozom, és arra kérem Önöket is, hogy imádkozzanak értem, hogy Isten adjon továbbra is erőt munkám további végzéséhez. Ezt a munkát, amelyet végzek és amelyet Önök díjjal jutalmaznak, nem elismerésért, nem a dicsérő szavakért végzem, hanem Isten, a templom és a vallásom iránti tiszteletből és szeretetből.

Köszönöm meghívásukat, amely számomra óriási megtiszteltetést jelent, de sajnos sem a saját, sem férjem egészségi állapota nem engedi meg, hogy hosszabb útra induljak el. Helyettem unokámat *Calinescu Jánost* küldöm. Mi itthon csütörtökön pedig együtt fogunk Önökkel lenni a közös ünneplésben egy szívvel és egy lélekkel.

Köszönöm a díjat, amelyet szeretettel fogadok és örömmel mutatom majd meg az erzsébetvárosi örmény közösségnek.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjainak, a Magyarországon lakó örményeknek áldott, békés szent karácsonyt és boldog új évet kívánok!

Erzsébetváros, 2005. december 11.

Tisztelettel: Vicelár Mária

* * *

Lászlóffy Aladár

Fehér hamvak vagy zúzmarák

Azt mondják, szigorúan tudományos alapon, ahogy a műholdak szeme már a támaszponton futkosó pocegeret is észreveszi, és adatokat rögzít róla - azt hitetik el nagy mindentudásukban a nagy mindentudók -, hogy a lét, a világ, a készlet már nemcsak a tanítóknak, hanem a tanulók szervezetébe kerülő ilyen meg olyan gyógyszerészeti árú C, D és P vitaminok révén is tanít tovább...

De a mindentudókban kiveszett, kihalt az alázat, valami úgy kihajtotta, mint a fölösleges vizeletet és őrtálló vitaminkészleteket, így könnyen azt merik állítani, szeretet nélkül, és egyre elszántabban a mindentudók, hogy tisztul a kép. Pedig a kép egyre átláthatatlanabb.

Mit számít mennyit számlált eddig az emberiség. Mit számít hány úszta meg belőle. Hány fogvatartott volt ország, város, *Babilon*, *Kongó*. Hány megkínzott. Hány törvénytörtés siklott közöttünk, mint kígyó a fűben. Mert hány *Európa* valósult meg? És hány *Amerika* van? Hány *Andorra*, *Arménia*, de hány *Albánia*. És mekkora is a kifehérített emberiség, emberség, humánus, és mekkora is a fehér ember belső Afrikája. A dzsungel, melynek törvényei folyton felülkerekednek az Úr parancsolatai, a diadalmas *Termopülék* és *Római jogok*, *Justinianus*- és *Napoleon-kódexek* egyenlegei felett, és után, és ellenére. Ki fogja le a gyilkosok kését, a rabszolgahajcsárok vagy pillangónyakkendős globalizálók kezét, amikor *Tamásbátyákra*, *Tiborcokra* és ősi szent kultúrákra emelik újra meg újra az ostort?

Azt mondja egy régi bölcsesség, hogyha elhangozhatna a varázsige: *kövek, vissza a falba!* - mennyi régi vár, templom, palota sorakozna fel az ormainkon... De vajon mi lenne az újakkal, az újakból? Ugyan így testeink sorozatának és tömegének vitaminjaiból: a szüntelen élményekből és emlékekből. Sejtek, szavak, varázsigék. Ami megmaradna - melyik ország, melyik nyelv, melyik szív? Melyik szeretet? Melyik emberség, melyik diadal, melyik karácsony? Melyik béke?

Igenis megtettük sokan, amit kellett. Amit lehetett. Ki a hazáért, ki a haza ellen. Ki Európáért, ki Európa, vagy az egész világ ellen. Így aztán alakulgat a jövő alakja is. Az ország például elveszett, beleszakadt, a többi már megmarad. Odalett a fészek, de éppen felszálláson voltak a gólyák, a griffek, a verebek, azok most már a multinacionális üzemanyagkészletek jóvoltából örökre szállni fognak, repülhetnek. Odalesz a kicsi nadrágszíjparcella, a hétkrajcár, de örök gazdagságban robotolhatnak majd a dombok, lankák, sivatagok felett a boldog jobbágyok és gyapotszedők. Oda a semlegesség, elveszett *Borogyinó* is, *Waterloo* is, de fő, hogy szárnyalnak a kamatlábak, a *Messersmidtek*, a *Starfighter*ek és a *MIG*-ek.

Nem oda *Buda!* Aki lemészárolta *Szókratészt*, saját bűnét soha nem fogja jóvátenni a Galaxisunkban, ha kegyesen futni hagy újabb, még meg sem született *Gutenbergeket*. Vigyázatok, *Musza-dag* nem az utolsó inkák, hanem az utolsó *Noék* menedéke. Isten a Paradicsomot ígérte nektek, nem a profitot. Ezért harmatoz rátok emlékeztetően Isten álompóra: az idej zúzmará.

* * *

Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjjal tüntették ki az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet

A Kisebbségek Napján, 2005. december 18-án nagy megtiszteltetés érte az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet. A Magyar Művelődési Intézet által 2005 évben alapított „Pro Cultura Minoritatum Hungariae” díjat és elismerő oklevelet vehette át a 12 kisebbség I-I díjazottjával együtt egy nagyszabású nemzetiségi gála keretében, a Budai Vigadóban. Elsőként a hazai örménység köréből.

A Himnusz és az Európai Himnusz elhangzása után a gála a Magyar Művelődési Intézet főigazgatója, *Borbáth Erika* köszöntőjével kezdődött, majd a rendezvényt megnyitotta *Dr. Szili Katalin*, a Magyar Köztársaság Országgyűlésének elnöke, a Nemzetiségi Gála fővédnöke. A díjazottakat egyenként méltatta

Tóth Erzsébet, a kisebbségi közművelődési díjat és oklevelet Borbáth Erika főigazgató adta át, így *dr. Issekutz Sarolta* elnöknek is egy szál rózsa kíséretében.

A kisebbségek gálaműsorában szerb népdalok, görög, német és szlovák dallamok, ukrán, lengyel, román és bolgár nemzeti táncok, ruszin és szlovén népdalfeldolgozások, egy horvát lakodalmas és egy cigány eredetű szerepelt. Az örményeket a *Voszkeberán Örmény Énekegyüttes* képviselte - karvezető *Zsigmond Benedek* -, akik örmény liturgikus énekeket adtak elő, igen nagy sikerrel.

A jó hangulatú, magas színvonalú nemzetiségi bemutatkozás elegáns és finom fogadással zárult a Budai Vigadó csodálatosan felújított impozáns falai között. Az esten részt vett az Egyesület elnökségének több tagja, majd a fogadáson módunk volt a többi kisebbség képviselőivel eszmét cserélni, különösen a jövő évi kisebbségi választásokkal kapcsolatban.

A kisebbségek bemutatkozását kiállítás tette még gazdagabbá, amelyen az Egyesület saját kiadványait, könyveit és a füzeteket mutatta be az érdeklődőknek.

A díj a *Ginco Biloba* növény levelét ábrázoló bronzplakettből áll, melynek első oldalán a „*Pro Cultura Minoritatum Hungariae*” elnevezés szerepel, míg a hátoldalán az alapító Magyar Művelődési Intézet neve és emblémája látható. Az örmény és magyar nyelvű oklevél szövege: „*A Magyar Művelődési Intézet a Pro Cultura Minoritatum Hungariae közművelődési díjat és elismerő oklevelet adományozza az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület részére a magyarországi örmény nemzeti kisebbség anyanyelvi kulturális hagyományai megtartása és továbbörökítése érdekében végzett kimagasló szakmai munkájáért. Budapest, 2005. december 18. Borbáth Erika főigazgató.*”

Nagy öröm számunkra, hogy a kilencedik évét betöltő Egyesület gazdag kulturális tevékenységét mások is észrevették, értékelték. Szolgáltatunkat nem ezért végezzük, hanem magunkért és öseinkért, de az elismerés igen jól esett.

Dr. Issekutz Sarolta

Laudáció

Az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület* (EÖGYKE) 9 éve alakult országos hatáskörrel. Célja, hogy a Magyarországon diaszpórában élő, Erdélyből származó, mintegy 15000-20000 főt számláló örmény származású magyar-örménység identitását ápolja, megőrizze és a közösségi élet gyakorlására buzdítsa. Ezt folyamatosan szervezi, megszakítás nélkül végzi alábbi tevékenységével.

1997. év óta jelenik meg az „*Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek*” című kulturális és információs lap, jelenleg 1600 példányban. A címzettek ingyenesen kapják meg: Magyarországon 1000-1100, Erdélyben 450 helyre jut el, a többi a világ minden tájára. A lap a www.magy-orm.axelero.hu honlapon is olvasható. A lap tematikailag a hazai és erdélyi örmények történetéről, jelenkori eseményeiről, örmény származású művészekről és híres emberekről, ezek életéről, alkotásairól, különböző rendezvényekről, örmény liturgiái ismeretekről, híres örmény családokról és számtalan örmény vonatkozású aktualitásról ad színes információkat.

Az örmény származású és identitású emberekkel az EÖGYKE csapata 10 éve a *Fővárosi Örmény Klub* keretében találkozik havonta gazdag program keretében, amelyek az örménység múltjával és jelenével, kultúrájával, szokásaival, gasztronómiájával és sok egyéb mással foglalkoznak.

Az EÖGYKE alakulása után nyomban megkezdte *nemzetközi konferenciák* szervezését (eddig 5 konferenciát szervezett, 4 konferencia anyaga kötetben is megjelent), amelynek következtében több erdélyi társszervezet létrejöttének katalizátora volt, majd valamennyi erdélyi örmény társszervezettel (7 civil szervezet és a 2001-ben létrejött Magyarörmények Romániai Szövetsége) együttműködési megállapodást kötött az örmény kultúra és hagyományápolás közös feladat megvalósítására.

Ugyancsak együttműködési megállapodást kötött az erdélyi örmény katolikus egyházi szervezetekkel is. Valamennyi szervezettel rendszeres kapcsolata van, információ cseréje jól működik. Segíti az erdélyi szervezetek működését nemcsak anyagilag, hanem kulturális rendezvényekkel és kiállítási anyagokkal.

Az EÖGYKE 1998-ban létrehozta az *Erdélyi Örmény Múzeum könyv sorozatot*, amelynek eddig 9 kötete jelent meg. Ezen kívül kiadta a *Gudenus János-József* genealógus által összeállított és az EÖGYKE kutatási anyagát, archívumát felhasználó *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című hatalmas munkát, továbbá az örmény genocídium 90. évfordulójára megjelentetett magyar-örmény-angol nyelvű 2005. évi falinaptárt. Kiadványait a közgyűjteményeknek adományozta.

Az Egyesület közel 10 könyv kiadását támogatta anyagilag.

Az EÖGYKE szervezésében 2005. májusában 28 fős képviselői küldöttség utazott **Örményországba** és vette fel hivatalosan a kapcsolatot az óhaza kulturális vezetésével, s mutatta be az óhazától többszáz évvel ezelőtt elszakadt hazai örménység múltját, az örmény gyökerek iránti ragaszkodását, bemutatkozó kulturális műsor és kiállítások keretében.

Az Egyesület a **Vatikáni Könyvtárból** megrendelt 3 db erdélyi örmény kódexről készítettetett másolatot, majd bekötve a Matenadaran kódexgyűjtemény és az Országos Széchényi Könyvtár számára adományozta.

Az EÖGYKE megalakulása óta kb. 60 **kiállítást szervezett** és rendezett az őshazáról, az örménység genocídiumáról, az örmény diaszpórákról, híres családokról, híres személyekről, gasztronómiáról, az örmény kódexművészet remekeiről és az örmény kultúra különböző ágainak bemutatásáról.

Az Egyesület megalakulása óta segíti és támogatja a fiatal kutatókat, armenológusokat úgy szakmailag, mint anyagilag. Célja a múlt és jelen örménysége kultúrája, hagyományai átörökítése a jövő nemzedékei számára. Számtalan szakdolgozat született ebben a témában az Egyesület segítségével.

1999. évben megalapította a **Szongott Kristóf díjat**, amelyet évente oszt ki azoknak, akik az örmény kultúra és hagyományok ápolása terén kimagasló érdemeket szereztek.

Az ország egyetlen Örmény Katolikus Lelkészségét az EÖGYKE évek óta anyagilag támogatja, a múzeum és könyvtár közgyűjteményi leltározását, a gondnokság létrehozatalát tevékenyen előmozdította.

* * *

Ozsváth Judit

Jelenben szólaló múlt

Nagy elődök nyomában Szakács Endre szórványlelkésszel

(4. befejező rész)

Kallós Mariska néni görbebotjára támaszkodva jön elénk a kapuba. Már hangjáról megismeri a papot, s bár betegségeiről kezd panaszkodni, láthatóan örül a vendégeknek. Férje 1988-ban halt meg, s mivel gyermekük nem volt, azóta egyedül él a portán. Arcára komor barázdákat rajzolt a közel száz esztendő, de tekintetének csillogása gyermeki ártatlanságot sugall. Régi időkbe vezető kérdéseinkre készségesen, és minden túlzás nélkül igyekszik válaszolni.

- Igen, emlékszem a grófra és a feleségére is, aki katolikus volt, és rendszeresen járt a templomba, hintó hozta a kastélytól. Mindig elegáns volt. Úgy mondták: a gróf apja nem szerette a menyét, tiltakozott is a házasság ellen, de nem tudta megakadályozni. Leányuk egyszerűen, ékszerek nélkül öltözködött, nagyon tisztelt mindenkit, meghajolt az emberek előtt. Sokszor kutyával, lóháton járt.

- Milyen volt akkor a kastély?

- Bent soha nem jártam, ami kívülről látszott, az nagyon szép volt. De úgy emlékszem, a grófék keveset laktak itt, inkább Kolozsváron meg Pesten éltek. Én a Nagyberék nevű kastélykert melletti kis sikátorban születtem, a híd mellett. Gyermekként sokat játszottam azon a környéken. Emlékszem, egyszer elkapott a gróf, hogy vackort szedtem az egyik fájukról. Szigorúan rám kiáltott, de nem bántott. Szép, ügyes ember volt Miklós gróf, ő is gyakran járt kutyával. A nagy gazdaságukra is emlékszem, sok szép fehér fejű marhájuk volt.

A katolikus templom építését is főképpen a gróf támogatta, bár ő református volt. Azt mondják, a feleségének építtette. Korábban a kastélyban volt egy kis kápolna, abban tartották a vasárnapi szentmiséket, gyermekkoromban oda jártunk. Ott harangláb is volt.

- Az emberek szerették Bánffy Miklós grófot?

- Úgy emlékszem, hogy szerették. Állítólag jószívű volt, felébe-harmadába adta ki a földeket, és soha nem csapta be a megmunkálókat. Minden, háborúban járt férfinak 14 ár földet ajándékozott. Rendes ember hírében állt. Sokan dolgoztak a gazdaságukban.

- A falu rendezett volt abban az időben?

- Hát hogyne! Szép porták voltak mindenütt. A központban hosszasan akácos húzódott, aztán a Nagyberék, nagyon szép volt *Bonchida*...

Több mint hatvan évet kell visszakeresnie Mariska néninek emlékezetében, és ez látható módon nehezebbre esik. Túlozni nem akar, inkább szerényen bevallja, ha valamire nem emlékszik. Tőle elbúcsúzva a kastély felé indulunk.

A hatalmas épületegyüttes maradványai között könnyebb a *Versailles*-t idéző állapotokra, mint az érzéketlen lelkek romboló tetteire gondolni. A bonchidai *Bánffy* grófok egykori paradicsomának romjait látva talán minden ide érkezőt a csodálat és fájdalom érzése keríti hatalmába. Fáj, aminek fájnia kell, még akkor is, ha a rombolók helyett ma már restaurátorokat találunk az öreg falak között. A felújítás ugyanis nagyon költséges, - ennél fogva - lassú folyamat. A patkó alakú udvaron *Puskás Attila* fiatal gyergyóremetei kőfaragó jön elénk, *Szakács Endre* plébánossal régi ismerősökként köszöntik egymást. Az istállókapu bejárata mellett felállított sátrak alatt több fiatal kisebb-nagyobb kődarabokat kopácsol, velük angol nyelven értekeznek a mester.

- Ők nem restaurátorok, hanem svéd egyetemisták, az internetről szereztek tudomást a kastélyban kezdődött restaurálásról. A munkálatot felvállaló cég (*Transylvania Trust*) párhuzamosan oktatást is szervez, erre jelentkeztek a svédok. Saját költségükön töltenek itt két hetet és a kőfaragás alapelveit tanulják az irányításom mellett - mondja *Puskás Attila*. - A kastély felújított délnyugati szárnyában kialakított manzárd-szobákban laknak. Az általuk végzett munka nem járul hozzá a kastély restaurálásához. Az említett cég minden nyáron háromszor kéthetes restaurátor-továbbképzőt is szervez, ezeken neves szakemberek oktatják az érdeklődőket.

De a képzés idején igazi restaurálás is folyik itt. Még angol szakember is dolgozik velünk, *Dave Gundry* londoni kőfaragó épp egy könyöklőt farag - mutat egy védőszemüvegben dolgozó fiatalemberre. Tizenkét-tagú csapat dolgozik itt kint, beleértve a felújított részben lévő kávézó és a konyha személyzetét. A restaurálást egy ács-, vakoló-, kőművesmester és jómagam vezetjük, a többi ember munkás. A kastélyhoz tartozó, de azon kívül eső malom restaurálása is benne van a tervben, annak ácsmunkáját egy skót és egy angol szakember fogja elkészíteni, természetesen az itteni munkások segítségével.

- Mikor kezdődtek el a felújítási munkálatok?

- 2001-ben kezdték el a restaurálást az angol királyi udvar támogatása mellett, de *Magyarországról*, az itteni kormánytól és egy *PHARE-programon* keresztül is érkeznek segítség. A főépület tetejének befedését már az első évben elvégezték, ezzel aztán ott meg is álltak, és a nyugati oldalon lévő konyhaépülettel, meg a délnyugati sarokbástyával folytatták. Az óratorony kivételével ezt 2003-ban teljesen be is fejezték, tavaly fedték be a keleti részt, ott most a belső munkálatokat végzik. A tetőszerkezet felépítésénél én is segítettem, mert nem volt elég szakember. Közben vettük észre, hogy a bástyánál két helyen is kezd kidőlni egy boltív, hamar újra kellett rakni, nagy szerencse, hogy itt voltam.

Második éve dolgozom kinn. Korábban, 2001-ben, *Jonathan Pretrone*, egy híres *walesi* kőfaragó dolgozott itt, ő sokat haladt előre a nyugati szárnyánál és a főbejáratnál. Tavaly december 15-ig voltam *Bonchidán*, az idén március elsején költöztem ki. Mivel cement nélküli restaurálás történik, a kőművesek télen is tudnak dolgozni. Elmondhatjuk, eddigi munkánkat megdicsérték a szponzorok.

- Visszaállítható-e a régi forma?

- Mindenből megpróbáljuk a legtöbbet megmenteni, de ha valami nagyon rossz állapotban van, le kell bontani, és újra kell építeni. Az eredeti dokumentáció szerint dolgozunk, de ezen sincs minden részletnek leírása. Egyik épületbe sem ajánlatos bemenni, mert ha egy boltívdarab megbomlik, dől minden. 2002-ben 80 centis falak dőltek össze a keleti szárnyban. A mostaniak teljesen újak. A főfalak jó állapotban vannak, bírják a tetőszerkezeteket, ilyen téren nincs veszély. A további romlást már a főépületben is megállítottuk.

Pap-kísérőmmel a patkó alakú udvar minden szegletét bejárjuk, több szögből vesszük szemügyre a másíthatatlan múltról némán tanúskodó öreg falakat. Nem beszélünk róla, de talán mindketten ugyanúgy gondoljuk, szomorkás hangulatú körutazásunk helyszínei is őket „bízták meg”, hogy hazautazásunk előtt nyugtatgassanak: ha majd elnémulnak az ajkak, ők akkor is szólanak.

A felvételeket a szerző készítette.

(Megjelent a Keresztény Szó 2005. augusztusi számában.)

* * *

Dávid Csaba

Dalauzi és vacsoracsillag

Erdélyi örmény nagyanyánk gyermekkorunkban 24-e délutánján mesélni kezdett. Elmondta, mennyire várták régebben az örmények lakta Erzsébetvároson, Csíkszépvízen vagy a Gyimesekben a vacsoracsillagot, mert amíg az meg nem jelent az égen, addig böjt volt és munka. Diót tisztítottak a dalauzihoz, s egyéb készülődő tevékenységet folytattak. Ő maga még itt, Budán is hajnali négykor kelt, hogy friss kalácsot dagasszon-süssön estére -, hiszen minden örmény származású családban így volt szokás. De karácsony este előtt még az elzárva tartott, több száz éves örménykeresztet is megmutatta nekünk, s elmondta, hogy egy kereszt mitől „örménykereszt”.

A magyarországi örmények túlnyomó többsége „csupán” örmény származású - ha ezt a szót, hogy „csupán” egyáltalán szabad olyan néptörődék esetében használni, amely „csupán” hétszáz éve menekült el őshazájából. Hosszú vándorút végén, 300 éve *Apafi Mihály* fejedelem idején *Erdélyben* leltek hazát. Itt -okos püspökük révén - római katolikussá lettek. (Az *Örmény Római Katolikus Egyház* pápai fennhatósága alatt a *Római Katolikus Egyház* úgynevezett részegyháza.)

Jól érezték magukat az új hazában: lassan kopni kezdett az örmény nyelv, helyét elfoglalta a magyar. A tudat azonban megmaradt kettősnek. Magyar hazafi lett az erdélyi örmény, ám gondosan ápolta örmény gyökereit. Akkor is, amikor a világháborúk miatt Magyarországra - netán épp *Budapestre* - került.

És hogy miként ülte a karácsonyt?

A kibocsátó őshazától sok ezer kilométernyire élő néptörődék időben szinte csillagászati távolságra, 700 évnnyire (több tucat nemzedéknyi távolságra) él *Örményországtól*. De régi szokás szerint a szoba padlóját felszórták szénával, a betlehem istálló emlékére. Az ünnepi hangulatot nemzedékek óta egyszerre keresték a magyarok és a sajátjaik körében. Ez utóbbi könnyebben ment, hiszen erősen család- és rokonság-centrikusak. Ha manapság százan összejövünk, közülünk hetven bizonyosan közeli, távoli vagy még távolabbi rokon. Hogy miért? Mert máig él bizonyos összetartozás-tudat, s az unokatestvér unokatestvérenek unokatestvére is „*rokon*”. Pedig a 19. század második felétől kezdve egyre-másra jöttek a családokba nem örmény feleségek-férjek.

Karácsony tehát azzal kezdődött, hogy 24-én lesték a vacsoracsillagot: lehet-e már asztalhoz ülni? Aztán az „angyalkát” várták: az égi hírnököt, aki meghozza a Születés híret - hiszen az örmények másfél évezrede igen jól ismerik a Bibliát. Ma, Budapesten persze az „esthajnalcsillag” megpillantása akadályokba ütközik... így aztán lazább karácsonyesti szokások uralkodnak, s az örmény származású családoknál sem föltétlenül várnak éjfélig az „angyaljövettel”.

Mindezt persze nagy készülődés előzi meg a konyhán, például a híres „*zöld leves*”, az *ángádzsábur* készítése.

Leszűrt erős húslevesbe a korábban elkészített „*fülecskét*” (szó szerint: az *ángádzsáburt*) belefőzik. Vékonyra nyújtott levestésztába csomagolunk borsónyi, erősen fűszerezett őrlt húst, ám ez a csomagolás művészet: szó sem lehet valamiféle gombócról! Itt a forma is lényeges. Lassú munka, ma is három- négy családtag fog össze, hogy gyorsabban és vidámabban menjen. Végül jön az egész leves koronája, a „*churut*” nevű, házilag készült ízesítő, amitől „*zöld leves*”-nek nevezik az *ángádzsáburt*... Ennek receptjét nem írom le, mert bonyolult, mint majdnem minden az örmény származású konyhán.

A karácsonyi asztalra hagyományosan nem föltétlenül kerül hal. Hétszáz éve hegyvidékről jöttek, 300 éve hegyvidéken telepedtek meg: a halat tehát inkább a vízpartiaknak hagyják. Az igazi, karácsonyra tartogatott édesség a *dalauzi*, ma is kapni hozzá persze dióbelet, mákot mézet és ostyát. ... Csak a fogak nem a régiak.

Néhány szokást leszámítva a magyarörmények karácsonya immár jórészt magyar karácsony. Az Olvasó ne csodálkozzék, hogy konyháról írtam: az egykor magunkkal hozott szellemi kultúra ápolásán túl ez az ünnep inkább csak efféle szokásokban tér el másokétól.

Semmiképpen sem angolszász „*Haloween*” ez: nem zajgó örömködés, hanem csendes, családba forduló ünnep, akár jónéhány más, Kárpát-medencei népnél. Vannak halottaink és vannak újszülötteink: karácsony este egyek leszünk velük, s a Születés hitével látjuk a távolban magasodó *Ararátot*, az örmény ősök szent hegyét. S láthatja mindenki a saját Ararátját.

(Megjelent a *Várnegyed* 2005. december 14-i számában)

* * *

„Az intelligencia olyan, mint a fehérenemű: mindannyiunknak kell, hogy legyen, de kérkedni nem illik vele.”

(James Dent, *Charleston Gazette*, West Virginia)

Örmények Erdélyben az 1850-es népszámlálás tükrében

(3. befejező rész)

A további települések neveit közöljük megyei bontásban, ahol még éltek örmények kisebb csoportban vagy csak 1-1 fő:

- 1-5 fő 86 helységben,
- 6-20 fő 103-ban
- 21-49 pedig 21-ben.

A települések közül több neve 1850 óta megváltozott, általában a legutolsó magyar nevükön közöljük azokat, melyet az összeállítás megad a régi név mellett, s ezért az abc-rend nem szoros, vannak eltérések. Zárójelben közöljük az örmények számát.

Alsó Fehér: Abrudbánya (17), Balázsfalva (15), Cintos (5), Magyarforró (13), Gábod (9), Gyulafehérvár (32), Kutyfalva (10), Magyarbükkes (2), Magyarigen (3), Marosgerzse (5), Marosujvár (6), Nagyenyed (18), Magyarsülye (6), Vízakna (2).

Beszterce-Naszód: Beszterce (14), Szászlekenye (4), Magyarnemegye (12), Szamosmakód (6), Mittyé (2), Óradna (10), Sófalva (4), Oláhszentgyörgy (4).

Brassó: Brassó (47), Felsőtömös (2).

Csik: Gyergyóalfalu (47), Balánbánya (9), Csikbánfalva (16), Borszék (3), Csicsó (12), Csikkozmas (10), Csíkszentgyörgy (5), Gyergyócsomafalva (12), Gyergyóholló (2), Karczfalva (1), Kászonaltíz (2), Tusnád (2), Szárhegy (11), Csíkszentdomonkos (3), Csíkszentimre (10), Csíkszentmárton (7), Csíkszereda (15), Csíktapolca (6), Tekerőpatak (1), Gyergyótölgyes (40), Gyergyóújfalu (14).

Fogaras: Fogaras (21), Sárkány (2).

Háromszék: Torja (1), Barót (9), Bölön (5), Kovászna (2), Nyújtód (5), Sósmező (30), Nagybacon (1), Zágon (4).

Hunyad: Benczencz (5), Brád (66), Hátszeg (35), Hondol (3), Körösbánya (1), Nagyalmás (11), Kudzsir (6), Vajdahunyad (19).

Kis-Küküllő: Borzás (9), Dicsőszentmárton (11), Magyar királyfalva (13), Radnót (6).

Kolozs: Bánffyhunad (19), Bonchida (17), Kolozsborsa (17), Csúcsa (14), Egeres (26), Fejérd (6), Magyarzovát (3), Gyeke (7), Gyerővásárhely (10), Györgyfalva (1), Kissármás (1), Kolozs (28), Középhegy (7), Magyarfráta (13), Magyarzombor (15), Mezőörményes (2), Gyerőfalva (4), Sárvasár (2), Szamosfalva (6), Szászfenes (6), Uzdiszentpéter (22), Teke (2), Válaszút (15).

Maros-Torda: Makfalva (18), Nagyernye (6), Mezőpagocsa (8), Mezősámsond (5), Szabéd (22), Szászrégen (6).

Nagy-Küküllő: Szászdálya (1), Nagysink (8), Nagykapus (7), Kőhalom (12), Segesvár (11), Szentágota (3), Vessződ (3).

Szatmár: Fehérszék (2), Kapnikbánya (13), Kővárremete (7).

Szeben: Bojca (1), Nagaapold (4), Nagyszeben (19), Szászorbó (7).

Szilágy: Bábeca (2), Ipp (7), Krasznahorvát (6), Menyő (1), Szilágynagyfalú (5), Nagygoroszló (2), Porcz (5), Szilágysámsón (2), Szilágysomló (25), Szilágyszentkirály (3), Tihó (18).

Szolnok-Doboka: Alparét (6), Alsóhagymás (4), Alsóilosva (2), Alsókosály (7), Árokajla (1), Bálványosvára (16), Császári (4), Csicsóhagymás (5), Csicsókeresztúr (4), Magyarderzse (13), Désakna (4), Doboka (5), Drágosfalva (2), Felőr (14), Melegföldvár (3), Galgó (8), Gáncs (10), Girolt (5), Hollómező (11), Nagyilonda (44), Szászsztentjakab (7), Kaczkó (7), Kapjon (6), Ketel (5), Kisiklód (7), Kiskaján (19), Kőfarka (6), Középfalu (6), Közfalu (1), Lemény (5), Libaton (5), Felsőbogáta (4), Nagyiklód (12), Nagykeresztés (3), Nagylozna (7), Erzsébetbánya (9), Pánczéleseh (33), Pecsétszeg (11), Pórkerec (2), Récekeresztúr (5), Retteg (33), Révkörtvélyes (3), Semesnye (5), Somkerék (23), Szamosújvárnémeti (4), Cegőtelke (1), Ujös (3), Szentbenedek (10), Kohóvölgy (5), Szurduk (20), Virágosberek (7).

Torda-Aranyos: Alsódetrehem (1), Alsójára (13), Marosbogát (30), Marosluda (17), Mezőméhes (1), Mezőkapus (5), Mezőszengyel (16), Nagyiklánd (2), Aranyosbánya (6), Topánfalva (4), Torockó (9).

Udvarhely: Bözöd (3), Etéd (16), Farkaslaka (1), Parajd (12), Szentegyházásoláhfalu (5).

A felsoroltak alapján is látható, hogy az erdélyi örmények többsége szórványszerűen három megyében volt található (Szolnok-D., Csík, Kolozs), de ott voltak Erdély valamennyi megyéjében! Ám a statisztikai adatok egy átmeneti helyzetről adnak képet: a régi kiváltságok megszűntek, 1848 óta, mint összetartó erő, nem érvényesültek. A nagyobb arányú szétvándorlás 1850 után folyt le, az egyre erősödő asszimiláció jegyében.

Vége

* * *

„Csak azok lesznek igazán boldogok, akik megtalálták a mások szolgálatához vezető utat”

(Albert Schweitzer)

* * *

Polyák Mariann

Ávedik Lukács és az erzsébetvárosi örmény közösség a XIX. század második felében

3. rész

Ávedik személyisége megosztotta ismerőseit, már plébánossá választásakor kiütközött, hogy sokan nem tartották őt jó örménynek. A plébánossá váló kinevezésekor sokan azért nem találták őt alkalmasnak, mert véleményük szerint a nehéz anyagi helyzetben lévő plébániát ő nem tudta volna rendbe rakni. Az iratok hallgatásából arra következtethetünk, hogy ez nem volt megalapozott vélemény. Ezt gondolta a következő cikk szerzője is, aki helyrebillentette az előtte megjelent *Hermann* cikk egyoldalú szemléletmódját:

Ávedik harminc éves korában nyerte el az erzsébetvárosi plébánosi állást, melyet haláláig lelkiismeretes pontossággal, tapintatos eljárással, és példát adó igazi papi buzgósággal töltött be. Irodalmi tevékenysége az örmény papok között a nagynevű *Lukácsi Kristóf* után első helyen említendő. Alig volt egyesület, melynek elnöke, vagy legalább választmányi tagja ne lett volna. Erzsébetváros örökké hálás lesz azon fáradságos munkájáért, hogy rendezte és tisztázta a *Kámeller György*-féle alapítványt, virágzásra juttatta a *Kábdebó Simon*-féle hagyományt. Ávedik munkája nagy jelentőségű mind a tanügy, mind az örmény tárgyú kutatómunka terén, műveinek jelentősége abban is kifejeződik, hogy több külföldi armenológus is hivatkozott történelmi könyveire.

A levelezések viszont betekinteni engednek a dolgok mögött húzódó valóságba is. Hallhattunk pozitív dolgokat *Ávedik Lukács*ról, de megdöbbenően hat *Hermann* cikke. Eddig láthattuk Ávedik sokoldalú egyéniségét, de sokszor húzódott meg feszültség az erzsébetvárosiak és plébánosuk között. Az első ilyen ellentéttel rögtön plébánossá választásakor találkozhatunk. Már ekkor sokan hevesen tiltakoztak személye ellen, mondván: nem az örmény párton áll, nem segíti elő az örmények fennmaradását elősegíteni kívánók ügyét. Két párt munkája kíséri tehát végig életét, s mindkettő figyelembevételével kell egyensúlyt felállítanunk, ha Ávedik Lukács életét akarjuk világosan látni. Az örménységet az első helyre tevő és azt minden áron az évszázados hagyományokban megtartani akarók, valamint a magyar nemzetbe örmény öntudattal betagozódó polgárok közötti harc ütközőpontja volt Ávedik. A Gyulafehérvári Érseki Levéltárban megmaradt Ávedik plébánosi kinevezésének hivatalos lebonyolítása. Ez, örmény szokás szerint, Erzsébetváros kegyúri jogán, a nép választása alapján történt. Ezek alapján a következő eredményre juthatunk: Ávedik Lukács az első helyen állt 16 szavazattal, *Szentpétery* 15-tel és *Bárány Lukács* 14 szavazattal. Az eredmény tehát igen szoros volt. A Gyulafehérvári Érsekség és Főkáptalani Levéltár iratai között jelentős mennyiségű irat jelzi az ügy nehézségét és zavaros voltát. A jegyzőkönyvi kivonat mellett viszont megtalálhatjuk *Csiki István* főgondnok jelentését is. Véleménye szerint Erzsébetvároson ezután sem lesz nyugalom, pedig már ráférne a városra a béke. Csak titokzatos utalásokkal próbálta elérni a püspöknél, hogy ne fogadja el az egyébként is szoros választást. A szavazásról fennmaradt névsort is mellékelte, amelyen szerepelt, hogy kik szavaztak, nevük, foglalkozásuk feltüntetésével. Továbbá megtudhatjuk, örmények voltak-e vagy magyarok, és a három jelölt közül vajon kire szavaztak.

Néhány nappal későbbi jelentés pedig már nyíltan beszámolt arról is, hogy „ezután már csak a főpásztori bölcsesség határoz” s remélték, a főpásztor nem Ávediket fogja kinevezni. Azonban erre már semmiféle választ sem kapunk. A főgondnok részéről történt az a kísérlet, hogy meggyőzze a püspököt; ám ez is meddő próbálkozásnak bizonyult, mert mire levelét a püspök megkapta Ávedik kinevezése megtörtént. Csíki Erzsébetvárosra nézve nagyon sötétnek látta a helyzetet ezek után, mint írta: „Szomorú, kétségbe ejtőleg szomorú, hogy ez megtörtént - Isten a bizonyosságunk, hogy ez nem helyesen, nem előrelátókéig történt, és hogy a következményekért, ha lesznek, mi felelősök nem lehetünk.”

Ávedik Lukács pedagógusként és iskolai tanfelügyelőként sokat tett az oktatás színvonalasabbá tételéért, de ezt nem kizárólag az örmény oktatás érdekében tette. Ezeket az ellene sérelemként számon tartott nézeteket fogalmazta meg gyászbeszédében Hermann Antal. A két ellentétes párt tehát teljesen más fényben világítja meg Ávedik Lukács törekvéseit, eredményeit. E nézeteltérésekre próbáltam rávilágítani előadásomban. A tény viszont megváltoztathatatlan: az örmények asszimilációját megállítani nem sikerült. Ennek lett szimbóluma a templom félig lerombolt tornya. A tornyot 1927 nyarán vitte le egy orkán erejű ciklon, ez mintegy jelképe is lehet az örmények magyarságba való beolvadásának.

(Polyák Mariann előadása elhangzott a Fővárosi Örmény Klub 2005. szeptember 15-i műsorán)
Vége

* * *

„A szeretet megalapozásához az áldozattal kell hozzákezdened”

(Saint-Exupery)

„Vannak hódolatok, amelyek veszedelmesebbek, mint a gyűlölet.”

(Gulácsy Irén: Fekete vőlegények)

* * *

Varga Gábor

Az Ararát üzenete

1. rész

„**Kik tanúi voltatok annyi szenvedésnek / Hogy tudatok annyi századon át
Megmaradni ilyen tisztának, szépnek, / Míg visszaragyogott rátok a világ.**”
(Szilva Kaputikjan: Örmény szemek)

„**Shadu rahem Hayastan kam**” diktálta be a telefonba csodálkozó hangon a hagyományos örmény köszöntést *Varuzsan Pambucsjan*, mikor az *otopeni*-i repülőtérre menet közölted vele, hogy néhány órán belül *Jerevánba* utazol. Szinte láttad, hogy húzta össze bozontos szemöldökét, s rezzengett meg torzonborz fekete szakállát a váratlan, bár minden bizonnyal számára hízelgő hír hallatán...

Legutoljára épp a *Cotroceni*-i palotában találkoztatok egy röpke kézszerítés erejéig, *Robert Kocharian* örmény államelnök hivatalos romániai látogatása alkalmából; akkor került aláírásra többek között az az együttműködési szerződés, amelyben a két ország szabadalmi hivatala kölcsönös tapasztalatcserére kötelezte el magát, s amelynek eredményeként ez a régóta tervezgetett kapcsolatfelvétel végre-valahára létrejöhett. A romániai örménység parlamenti képviselője nem kis elégtétellel nyugtázta akkor ottani jelenlétet, hiszen ami azon a délután akkor ott történt, minden bizonnyal valahol az ő sokasztendős munkájának betetőzését is jelentette. Ezért is fordulhattál most hozzá minden körülményeskedést mellőzve, néhány protokolláris örmény-nyelvű köszöntés - köztük a fenti „*Örömmel jöttem Örményországba*” - utazás előtti elsajátítása végett...

S most itt ülsz a közelmúltban átépített schwechati repülőtéren, s miközben a rakoncátlankodó tudatalattidból mindegyre megjelennek az erdélyi közeletet meghatározó híres nagy familiái: a *Kabdebók*, *Gajzágók*, a *Lázárok*, *Hollósyak*, a *Lászlóffyok* és *Bogdanovitsok*, vagy a *Patrubányok* és *Jakobovitsok* családnevei, a gyergyószentmiklósi és szamosújvári örmény templomok látványa tódul elő - Kányádi Sándor fájdalmasan szép verssoraival: „*s ki érti már a megmohosodott/márványon az örmény feliratot*” (Örmény sírkövek), miközben a pontban éjfélkor induló jereváni gépre várva a néhány órája kapásból lediktált üdvözlő-frázisokat magolod: „*Barev dzez. Es shat urakhem mer handipman dzez ev dzer ashata-kitsneri het*” azaz „*Üdvözlöm. Nagyon vártam ezt a találkozást Önnel és az Ön munkatársaival...*”

Odakinn a naplemente fényében sorra szállnak le a világ négy égtájáról érkező gépmadarak, többnyire az Austrian Airline cégjelzésével, a hangosbemondó érthetetlen angolsággal szinte percenként hadar vala-

mi életfontosságú közölnivalót, miközben a félhomály mind uralkodóbbá lesz, a Souvenir-boltok lassan bezárnak, a sörözők-kávézók elnéptelenednek körülöttem s már csak a legutolsó három járat utasai cselengenek unatkozva ide-oda az egész tranzit-részlegen. Bécs határában beesteledt...

„Örményország hivatalosan Örmény Köztársaság, Örmény Hayastan, vagy Hayastani Hanrapetut'yun, Kaukázuson-túli ország, a Szovjetunió egykori tagköztársasága, Délnyugat-Ázsia nagymúltú régiójának letéteményese. Noha a történelmi Örményország határai jelentősen megváltoztak, a régi Örményország azon a területen terült el, amit ma Törökország északkeleti részeként, illetve az Örmény Köztársaságként ismerünk. Ez utóbbi a legkisebb a három Kaukázuson-túli állam (Grúzia, Azerbajdzsán, Örményország) közül [...] Északon és keleten az Örmény Köztársaság Grúziával és Azerbajdzsánnal határos, míg nyugaton Törökországgal, délkeleten pedig Iránnal. Nahicseván, az azerbajdzsáni enkláve, délnyugaton felől határolja. Örményország fővárosa Jereván. Területe 29. 800 km. Lakossága (1996-os becslés): 3 765 000 fő.”

(The New Encyclopaedia Britannica, 15th edition, London, 2002)

Hogy aztán néhány óra múlva, az *Európa-szálló* második emeletén félkában az ablakhoz vonszolván magad, az eléd-tároló látvány annál sokkolóbban hasson rád, a retinádba hasító panoráma élménye annál egyértelműbben zavarja ki testedből az éjszaka folyamán belédtelepedett fáradtság legutolsó maradványát is. A memóriád még ugyancsak élénken őrizte a magad mögött tudott több, mint háromezer kilométeres út minden törődöttségét, a kora hajnali érkezés megannyi negatívumát: a gyér fényű neonégőkkel éppen hogy kivilágított repülőtér látványát, a ragacsosan piszkos érkezőcsarnok áporodott szagát, a csigalassúságú útlevél-ellenőrzés kínos hangulatát; a mindennek, csak udvariasnak nem nevezhető orosznyelvű faggatózást az utazásod célja és időtartalma felől, az éppen csak működő szállítószalag melletti elnyújtott várakozást. S ha az ablakod alatti látnivaló csak még jobban rálicitált erre a primer nyomorélményre: hullámpalával fedett viskók tömkelege, egyikük-másikuk félig összeomlott állapotban keveredik a néhai szovjet-rendszer típus-tömbház örökségével, néhány megkopott vakolatú hat-hét emeletes épület látványával, miközben közvetlenül a párkányod előtt, szinte kéznnyújtásnyira, félig megdőlt villanypózna éktelenkedett, rozsdás, kifosztott elosztótáblával, szabadon himbálódzó huzalokkal, lepattogzott mázú porcelán-gombákkal - a háttér látványa mindenért, de az égvilágon mindenért kárpótolt...

A felhőtlen, kristálytiszt, búzavirággék égen ugyanis vakítóan ott fehérlett, ott emelkedett, ott tornyosodott föléd az örmények szent hegye - az *Ararát*. Az az ötezerszázvalahány méter magas, piramis-formájú hegyóriás, melynek tetején a Biblia szerint az özönvíz múltával *Noé* apánk bárkája valaha fennakadt. Az az örök hóval és jéggel borított, két csúcsú kialudt vulkán, amely kiindulópontja megannyi modern katasztrófa-elméletnek és hagyományos kaukázusi-legendának. Az a pont, ahonnan az emberiség hajdanán újrakezdhetette a Föld visszafoglalását... - *Barev tesang!* - fogadtak néhány perc múlva szívélyesen vendéglátóid a szálloda előcsarnokában. - *Wellcome to Armenia! Wellcome to Yerevan!*...

(A szerző Románia Szabadalmi Hivatala vezérigazgatója)

Folytatjuk

* * *

Kerekes Jenő

Kovrig Béla életútjáról (1901-1962)

Kovrig Béla a XX. század magyar gazdasági szociológia és szociálpolitika elismerten kimagasló művelői közé tartozott. A két világháború közötti magyar szellemi élet meghatározó alakja. Eszmevilága, gondolkodása pályája során a klasszikus konzervatorizmustól a reform konzervatorizmusig, a modern magyar kereszténydemokrácia megalapozásáig terjed.

A keresztény-nemzeti gondolkörön belül az 1930-as évek közepétől az 1940-es évek első feléig a neokonzervatív hivatásrendi áramlat prominens képviselője. Ez az irányzat egyaránt élesen szembeáll a *nemzetiszocialista* és a *kommunista* ideológiával.

A Bécsi Döntés után Kolozsvárra hazatért *Ferenc József Tudományegyetem* közgazdaságtudományi karán, a társadalomtan és társadalompolitika tanszékvezető professzoraként, igen értékes oktató, nevelő és tudományszervező tevékenységével tűnt ki. Az 1941-42-es tanévben a kar dékánjaként, 1942-43-ban pedig az egyetem rektoraként fejtett ki igen értékes tevékenységet az erdélyi egyetemi oktatás fejlesztése terén.

Nevéhez fűződik két kiváló mű megírása: *Hungary - Yearbook on International Communist Affairs, Hungary - two revolution on Compromise. East Central Europe. Yesterday, today, tomorrow, Communism in Hungary From Kun to Kádár*. Ez utóbbi, 500 oldal meghaladó könyvben Kovrig Béla kronologikus sorrendben, részletesen elemzi a magyar kommunista mozgalom különböző szakaszait, a *Tanácsköztársaságtól a Kádár János* által fémjelzett időszakig. Az egyes fejezetek és alfejezetek címeiből valós képet alkothatunk a könyv tartalmáról: *A hatalom megízlése, A tehetetlenség évei* (száműzetés és viszály - 1919-1924, a kiút keresése - 1924-1932, népfront, magyar front). *Vissza a hatalomhoz* (a felszabadító párt 1944.1945, a hatalom megszerzésének taktikája - 1945-1947, a győztes párt - 1947-1948). *A hatalom korrupciója* (a totalitárius állam - 1948-1953, az új útirány - 1953-1955), *Az elvesztett és a visszanyert hatalom* (a fellazítástól a forradalomig, a restaurációtól a konszolidációig), *A hatalom modernizációja* (a kormányzás: párt és állam, a politika: reformok és átértékelés, a kormányzás: a szociális változások és politikai legitimáció).

E jelentős munkái mellett számos tanulmányt publikált Rómában, a magyar nyelven megjelenő Katolikus Szemlében, melynek szerkesztőségi tagja, valamint különböző amerikai szakfolyóiratokban. Ugyanakkor számos nemzetközi tudományos rendezvény gyakori résztvevője.

Befejezés helyett

E tanulmányból is kitűnt: *Kovrig Béla* egész élete során a magyar társadalmat érintő, elsősorban szociális kérdések tanulmányozását nagy hozzáértéssel, felelősségtudattal, tudományos igényességgel végezte. E kérdéseket nemcsak elméleti megközelítésben vizsgálta. A két világháború között számos gyakorlati javaslatot fogalmazott meg, amelyeket eljuttatott az illetékes állami szervekhez. Közülük nem egy került alkalmazásra. Hogy *Magyarországon* a nagy gazdasági világválság után alkalmazott szociálpolitika, az ennek alapján létesített szociális intézmények (*Zöldkereszt mozgalom, Országos Nemzeti és Családvédelmi Alap*) nemzetközi elismerésnek örvendtek, nem kis mértékben Kovrig Béla hozzájárulásának köszönhető.

Mint hívő keresztény, mindvégig a keresztény bölcsélet elveinek érvényesülését tartotta szem előtt, ezért következetes híve volt az emberközpontú szociálpolitikának.

Nem egy olvasónál megfogalmazódhat a kérdés: milyen alapon tekintjük Kovrig Bélát erdélyinek, hiszen mindössze néhány évet élt Erdélyben, mint egyetemi hallgató 1918-ig, majd a Bécsi Döntés után gyakorlatilag mindössze négy évet, 1940 és 1944 között. Úgy gondoljuk, nem az évek száma a döntő ebből a szempontból, hanem mindenekelőtt a kolozsvári tudományegyetem közgazdaságtudományi karán végzett alkotómunkájának súlya, amely értékes oktató-nevelő tevékenységében, irodalmi munkásságában, társadalmi szervező tevékenységében konkretizálódott. S talán nem utolsósorban az is, hogy kötődése Erdélyhez nemcsak a négy évre korlátozódott, ugyanis egész életében mélyen kötődött Erdélyhez, már csak azért is, mert ősei, több évszázaddal azelőtt, Erdélyben találtak igazi hazára. Családjá az első világháború előtt Erdélyben élt, az örmény *Kovrigok* leszármazottja.

Ősei a XVII-XVIII. század folyamán települtek Erdélybe. Édesapja Kovrig Tivadar okl. építész. Tanulmányait a budapesti József Nádor Műszaki Egyetemen végezte, ahol rövid ideig tanársegédként működött. Erdélyben (Nagyiklandon és Búzásbocsárdon) körülbelül 3200 hold földterületet birtokoltak. Kovrig Béla egyetemi tanulmányait 1917-ben a kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetem jogtudományi karán kezdte. 1918 után Budapesten folytatta tanulmányait, ahová átmenetileg áttelepült a kolozsvári egyetem. Itt szerezte meg az államtudományi (1920), valamint a jogtudományok (1921) doktori címét. *Trianon* után családjá is áttelepedett Erdélyből. Az egyetem elvégzése után testvérével ki akart telepedni az Amerikai Egyesült Államokba, azzal a szándékkal, hogy ott földet vásárolnak, s azon együtt gazdálkodnak. Édesapjuknak azonban sikerült meggyőznie mindkét fiát, hogy mondjanak le a kitelepedésről.

Hallgatva Édesapja tanácsára, itthon marad, s teljes lendülettel kapcsolódott be a társadalmi életbe, az 1919 augusztus 18-án újraéledt *Országos Széchenyi Szövetségbe*. „*Már kora iffúságom óta - írja önéletrajzában - lelkesedéssel és tölem telhető buzgalommal foglalkoztam a gazdasági élet gyakorlati problémáival, kezdetben mint nagybirtokost az agrárkérdés érdekelt, majd Erdély elvesztése után, a gyakorlati*

működés lehetősége megszűnván számomra, a XX. század legégetőbb problémája, a szociális kérdés kötötte le figyelmemet. Az ifjúsági életben, mint az Országos Széchenyi Szövetség választmányának tagja, később alelnöke, havonta az agrárpolitika köréből több előadást tartottam."

Kovrig Béla élete során a társadalom időszerű kérdéseit a maguk összességében vizsgálta, elmélyülten tanulmányozta, kereste a kiutat a XX. század embertelen politikai rendszereinek szorításában nyomorgó tömegek számára, a városon és falun dolgozók számára, akik a két világháború között tengették sanyarú életüket. Ezeket a kérdéseket nemcsak elméleti síkon tanulmányozta, hanem számos javaslatot dolgozott ki a magyar dolgozó tömegek gazdasági-szociális helyzetének javítására. Ezekből nem egy konkrét formát öltött a két háború között Magyarország szociális igazgatásában. Nem rajta múlt, hogy a nemzetközi konstelláció, a politikai helyzetben bekövetkezett változások következtében tartós alkalmazásukra nem kerülhetett sor.

Kovrig Béla nyomtatásban megjelent jelentősebb művei

1. *A mai munkanélküliség problémája és orvoslása, Budapest, 1924 (Országos Széchenyi Könyvtár, továbbiakban O. Sz. K. 282429; 274909)*
2. *Az ipari békéről, Magyar Állami Nyomda, Budapest, 1925 (O. Sz. K. 272690)*
3. *Az új Oroszország (1917-1926), Budapest, 1926 (O. Sz. K. 611131)*
4. *Társadalompolitikai feladataink (Social Problems of Hungary), az I. kötet szerkesztője Balogh Andorral, Budapest, 1927, Franklin Nyomda 4161ap)*
5. *Öregségi és rokkantsági biztosítás, társszerző Frisch Ferencsel, 1928.*
6. *A magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítása és a vállalati nyugdíj intézmények újjászervezése, TÉ-BE Kiadóvállalat, Budapest, 1929 (O. Sz. K. 13536/49)*
7. *A szociális iskolapolitika, Budapest, 1929 (O. Sz. K. 59435)*
8. *A szociális lakáspolitiká, Budapest, 1929, Pesti Könyvnyomda Rt. (O. Sz. K. 59435)*
9. *A termelés szociális terhe, Pesti Nyomda, Budapest, 1929 (O. Sz. K. 280911)*
10. *Az antiszociális áradattal szemben, Budapest, 1930, Atheneum Nyomda (O. Sz. K. 67798)*
11. *A magyar szociálpolitika igaza a liberális és szocialista rendszerek küzdelmében, Atheneum Nyomda, Budapest, 1932 (O. Sz. K. 10073/8a)*
12. *Fasizmus-hitlerizmus. Új államfelfogások, társadalmi szemlélet és politika, Gergely, Városi Nyomda, Budapest, 1934 (O-Sz. K. 611130)*
13. *Szociálpolitika és szociális reform, Katolikus Szemle, 1934,1.*
14. *Katolicizmus és nemzeti szocializmus, Katolikus Szemle, 1935, 257.*
15. *Szociálpolitika, Katolikus Szemle, 1936.*
16. *A proletariátus megszüntetése hazánkban, Katolikus Szemle, 1937, 591.*

* * *

Könyvajánló

Mi történt 1848/49-ben Háromszéken? - *Dávid Antal Iván* mindezt dokumentumok és pontos helyismeret alapján jeleníti meg. *A Háromszék nem alkuszik* olyan történelmi regény, amelynek hőse nem egyetlen kitalált, romantikus hős. A valós események szereplői földművesek és szénégetők, katonák, papok, diákok - mindazok, akik gondolkodtak, fegyvert gyártottak, élelmezték saját hadseregüket. Európai eszmét megvalósítva szálltak szembe a „régii” világgal, a mindent eltipró osztrák császári szuronyokkal, a meghunyászkodással.

A regény 1973-ban jelent meg először. A kézirat sokéves bolyongás után jutott a Móra Kiadóhoz, s könyvsiker lett az akkori „kulturpolitika” hivatalos felháborodása ellenére. A kötet jelenleg az Argumentum és a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat közös kiadásában látott napvilágot. Az 1973 óta népszerű hiteles történelmi regényt ajánljuk olvasóink figyelmébe!

* * *

***A radzsasztáni kapcsolat* Aradi Éva india-kutató a hunok történetéről (1. rész)**

A történelemtörténevek hunokról szóló fejezete általában a Kárpát-medencébe keletről érkezett, Attila király vezette népcsoporttal foglalkozik. A hunok másik, a mai India Radzsasztán elnevezésű vidékére vonult és ott letelepedett csoportját csak a szakirodalomból ismerhetjük. A Demokrata dr. Aradi Éva India-kutató, a Magyarok VI. Világtalálkozóján A magyarság és a Kelet őstörténeti értekezlet elnöke segítségével tekinti át történetüket.

- Nem lett volna népszerűbb feladat a hunok nyugati ágával foglalkoznia?

- A sors határozta meg, hogy indológusként elsősorban a hunok keleten maradt ágával ismerkedjek meg. 1956 októberében magyar-újságíró szakos, elsős egyetemista voltam, amikor kitört a forradalom. Mivel részt vettem a röpcédulák sokszorosításában, 1957 márciusában négy civilbe öltözött, géppisztolyos ávós elvitt a lakásunkról. Három hónapig tartott a kihallgatásom, de semmit nem tudtak rám bizonyítani. Nem volt mit. Szabadulásom után sikeresen pótvizsgázhattam, de megélhetési okokból munkát kellett vállalom. Egy külkereskedelmi vállalat gyors- és gépíró levelezőt kereső hirdetésére jelentkeztem, ott ismerkedtem meg későbbi férjemmel. Amikor külkeresként a bombay-i konzulátusra került, feleségként éveket töltöttem vele Indiában, közben megtanultam angolul. Amikor hazajöttem, elvégeztem az ELTE-n a magyar-angol szakot, szerettem volna a tanszéken maradni, de azt mondták, ha már Indiában voltam, utazzak vissza és ott tanuljak indológiát. Végül 1976-ban kaptam meg a diplomámat, majd 1978-ban doktoráltam az ELTE-n Harmatta professzornál indiai irodalomból.

- Ezzel még nem jutottunk el az indiai hunokig.

- Innen már csak egy ugrás a történet folytatása. Kádár László debreceni tanszékvezető professzor szerkesztett Körösi Csoma születésének évfordulójára egy hétnyelvű bibliográfiát, amelybe Magyar Lajos erdélyi költőnek Körösi Csoma Sándor naplója című versét is betervezte, és engem kért meg, hogy fordítsam le hindire. A nyersfordítást aztán elküldtem Indiába egy költő ismerősömnek, aki rímbe szedte és nyolcadik nyelvként bele is került a kis füzetbe. Kádár tanár úr attól kezdve atyai jó barátomnak számított, aki azt javasolta, kutassuk együtt a hunok eredetét. Hérodotoszról írt egy kétkötetes könyvet, hogy kiket tartott a magyarok rokonainak, amelyhez két fejezettel magam is hozzájárultam.

- Körösi Csoma Sándor nevét általában az általa szerkesztett tibeti-angol szótárral kapcsolatban emlegetik, holott számunkra legalább ennyire fontos, hogy a magyarok őseit ő is Belső-Azsiában kereste.

- Körösi Csoma Kalkuttában írt, több mint háromszáz magyar és szanszkrit szóból álló jegyzéke komoly szakanyag. Ez a 14 nyelven beszélő tudós akkorra már áttanulmányozhatta a szanszkrit nyelvet és tapasztalatai alapján kijelenthette, hogy egy nyelvnek sincs annyi haszna a szanszkrit kutatásából, mint a magyarnak. Ezt még egy latin mondattal is kiegészítette, ami annyit jelent: Az eszmét én adtam, az anyagot ismeritek, dicsőségünket, kérlek keressétek. Ő tehát nagyon jól tudta, hogy őseinket Ázsiában kell keresni. Nekem eszményképem Körösi Csoma, ez a döbbenetes tudású ember, aki mindig is a magyarságért küzdött. Tibeten keresztül akart eljutni az ujugurok földjére, ahol a tudomány állítása szerint is legközelebbi rokonaink élnek.

- A történészek fehér és fekete hunokat különböztetnek meg. Mit takar az elnevezés?

- Az északi, fekete hunoknál - Attila is hozzájuk tartozott - felségjelzést, ám van más feltételezés is. A kínai források szerint arrafelé mindig fekete az ég, és állítólag ebből ered a nevük, míg az indiai források a bőrszínre utalnak. Én Bárdi László sinológussal értek egyet, aki felségjelzésnek tekinti a megjelölést. Az északi és déli hunok trónutódlás miatt kirobbant belviszálya következtében Krisztus után 90-ben a kínaiak legyőzték a két népcsoportot, akik 154-ben végképp kettéváltak. Az északiak elindultak Európa felé, a déliek a mai Nyugat-Kínába vándoroltak, az ott maradtak utódai, az ujugurok. A népesség 400-ra úgy megerősödött, hogy egy részük továbbvonult a görög és latin források szerinti Transzoxiána nevű területre, a mai Szir-darja és Amu-darja közötti meglehetősen kiterjedt síkságra. Már ekkor sem voltak csupán sátoros állattenyésztők, hanem művelt, kézműiparral rendelkező, földművelő nép. További erősödésük után elfoglalták Perzsia északi részét.

Folytatjuk

(Az india-kutatóval készült beszélgetés megjelent a Demokrata 2004. augusztus 5-i számában)

* * *

Stanik Bence

Jó volt jót tenni

A válaszúti és szamosújvári szórványkollégiumok felépítéséért táncoltak, énekeltek a néptáncgyűtesek a vasárnapi adományozó esten. A Jót tenni jó elnevezésű ünnepségen fellépett az összes ko-

lozsvári és szamosújvári felnőtt néptáncsoport. *Kallós Zoltán és Panek Kati* énekelt a Magyar Operában szép számban összegyűlt közönségnek.

- Már negyven gyermeket megmentettünk a magyar nemzet számára, akik taníttatás nélkül maradtak volna - mondta el *Balázs Gyöngyi*, a *Kallós Alapítvány* elnöke az adományozó est elején levetített film-ben. A kolozsvári tévé által készített rövidfilm összefoglalta a Mezőség sajátos helyzetét: hiányzik az állami oktatás, ezért magániskolát és kollégiumot kell működtetni, ha nem akarjuk, hogy óvodai és elemi oktatás nélkül maradjanak a környék falvainak magyar anyanyelvű gyermekei. Ezt a feladatot vállalta fel a *Kallós* és a *Téka Alapítvány*. Ma már negyven iskolás és húsz óvoda jár a választói iskolába.

Balázs Gyöngyi elmondta, a *Kallóskúriát* már régen kinőtték, ezért volt szükség egy új, nyolcvan férőhelyes kollégium és szórványközpont felépítésére. Tavasszal egyik szárnyába már be is költöznek. Szamosújváron is hasonló a helyzet. A bennlakó diákoknak a zavartalan tanuláshoz, élethez új épületre van szükségük.

Az adományozást politikusok nyitották meg. A jegyekből és felajánlásokból 15-15 millió régi lej gyűlt össze mindkét alapítvány számára. Csak a választói kollégium felépítésének összköltsége több, mint 17 milliárd lej. Ennek nagy részét az *Apáczai- és az Illyés Közalapítvány* állja, de mint ahogy többször megfogalmazódott az est folyamán, minden segítségre nagyon nagy szükség van.

(Megjelent a *Szabadság* 2005. december 20-i számában)

Szerk. megjegyzés: Szamosújváron már működik a kollégium 50 gyermekkel. Ha sikerül őszre befejezni az épület második szintjét, úgy 90 gyermek elhelyezésére lesz lehetőség.

* * *

„A politika, a szerelem, az üzlet, az időjárás és a hangulat szüntelenül változik”

(*Balás Béla kaposvári megyéspüspök*)

* * *

Lovas Katalin

Boszorkányos botanika

Gesztenyeünnep

Szelíd csemege

A szelídsztenye méretben nem marad el vad társától, ám a termés alakját kivéve nincs közöttük hasonlóság. Óshazája az egykori örmény birodalom kisázsiai része. Az örmény „kaskeni” szóból eredeztethető a *Castanes*, illetve a gesztenye név.

Az ókori görögöknél, valamint a Római Birodalomban is kedvelt csemege volt. Megporzása érdekes technikával történik. A rovarok, miután a porzós virágok heringszagukkal magukhoz vonzották őket, a kissé ragadós virágot leszállítják a barka tövébe, ahol a bibére kerül. Így megtörténik a megtermékenyülés. A terméskezdemény eleinte apró bogáncshoz hasonlít, majd fokozatosan gömbölyödik, hízik, hogy október végére felpattanjon a burok, és láthatóvá váljék a csillogó, „gesztenyebarna” makktermés.

A szelídsztenye keményítőben ugyanolyan gazdag, mint a vadgesztenye, 20-30 százalék szacharózt, 5 százalék proteint és némi cseranyagot tartalmaz. A megszáritott levelekből forrázott tea jó az asztma és a hörghurut ellen.

Hazánk szelídsztenyész területein megadják a módját a szüretnek. Miután lerázták vagy leverték a terméseket, lábbal enyhén megtapossák őket, hogy a burok felpattanjon. A frissen összegyűjtött finomságokat hosszú nyelű, lyukacsos serpenyőbe teszik, és állandó rázás közben parázson megsütik. A szüret rendszerint gesztenyebállal zárul.

Hazánkban *Visegrád* és a szemközi *Nagymaros* környékén, az *Őrségben* és a *Vendvidéken* vannak nagyobb összefüggő szelídsztenyések.

* * *

„Nem lehet úgy kimenni a templomból, mint ahogy bementünk oda.”

(*Mihályi Miklós plébános*)

„Jótettének soha, csak bűnének volt ára.”

(*Wass Albert*)

* * *

Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
H-1015. Budapest I. Donáti utca 7/a.
Postacím: H-1251. Budapest Pf. 70.
Tel: (36)0201-1011 Fax: (36)0) 201-2401
E-mail: magyar.ormeny@axelero.hu

Adománylevél

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (H-1015 Budapest Donáti u. II a., elnök dr. Issekutz Sarolta) és a Fővárosi Örmény Önkormányzat (H-1054 Budapest Akadémia u. 1. IV. em. 426., elnök dr. Issekutz Sarolta) adományozók az

Országos Széchényi Könyvtár

közgyűjteménye számára adományozzák a Vatikáni Könyvtár Codex Armenus Vaticanus sorozatából beszerzett Nr. 24., Nr. 25. és Nr. 32. örmény kódexmásolatokat fekete-fehér papírkép formájában, valamint a Nr. 24. kódexből színes fénymásolat formájában megrendelt 6 db miniatúrát, végül a Nr. 32. kódexből megrendelt 34 db miniatúrát.

Adományozók célja, hogy az eddig ismeretlen erdélyi - erzsébetvárosi származású örmény kódexek, mint hungarikumok nemzeti közgyűjteményünkben is megtalálhatóak és a kutatók számára hozzáférhetőek legyenek.

Budapest, 2005. december 8.

Dr. Issekutz Sarolta
elnök

* * *

„Szeretet nélkül az igazság halott.”

Romano Guardini

* * *

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE

Dr. Issekutz Sarolta

elnök

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Budapest

Budapest, 2005. 12. 14.

Tisztelt Elnökasszony,

Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára nagy megtiszteltetésnek tekinti, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat felajánlotta gyűjteménye részére a Vatikáni Könyvtár erdélyi örmény kódexanyagáról készült színes másolatokat.

Az értékes forrásokat V. 48/2005. növedéknaplószámom vettük fel a Kézirattár állományába.

Adományukért fogadják hálás köszönetünket. Őszinte nagyrabecsüléssel

Dr. Dippold Péter

különgyűjteményi és tudományos igazgató

Országos Széchényi Könyvtár

National Széchényi Library Széchényi National Bibliothek

H - 1827 Budapest, Budavári Palota F épület, Hungary

Szerkesztőségi megjegyzés: Erzsébetváros Örmény Katolikus Plébánia, mint eredeti tulajdonos szintén megkapta e nemes másolatokat. Továbbá a Matenadaran Kódexgyűjteménynek, Jerevánba is eljuttattuk e becses értéket.

* * *

„Aki a maga idejében jót tesz, századokért dolgozott”

(Fénelon)

* * *

Olvasói levelek

- részletek -

Királyhágómelléki Református Egyházkerület

Tőkés László püspök

Nagyvárad

Karácsony ünnepének legnagyobb ajándéka: Isten egyszülött Fia, Krisztus. Ne engedjük, hogy Isten ajándéka elértéktelenedjék! Az igaz értékek devalvációjának és az ünnepek megüresedésének korában a megváltó Krisztust ne cseréljük mulatságos télapóra, az Élet fáját sziporkázó télifára, se a bibliai igazgyöngyöt, „a mennyei kincseket” mulandó „földiekre”. „*Mert ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek*” (Mt. 6,19-21).

Szívből kívánom, hogy Karácsony ünnepén szent Fiában önmagával ajándékozzon meg az Isten!

2005 Adventjében

Tőkés László sk.

* * *

Puskás Attila tanár írja Sepsiszentgyörgyről:

„Ami a Puskás családot illeti: ami nálam van, azt majd elküldöm a lapnak. Egyébként a budapesti *Puskás István* anyaga jelent meg a füzetekben s én neki elküldtem a nálam lévő családfát. Ezt ő fel is használta.

Ismerem a bodoki származású Puskás fiúkat. Van - távoli - rokonság. Különben a lelkész apjukat (a Puskások mind katolikusok!) örökbefogadták gyermekkorában: ő tulajdonképpen *Puskás Bajkó*.

Ditrói Puskás Béla színész nyilvánvaló, hogy ugyancsak (távoli) rokon. Erről azonban Édesapám soha sem beszélt. Igen szerteágazó a Puskás család (melyik nem?), Tivadar például a II. Rákóczi György lengyelországi hadjárata után Máramarosban letelepedett ág leszármazottja. Van egy gyergyóremetei ág is.”

* * *

Kedves (Bálintné Kovács) Júlia!

2004. szeptemberében a budapesti *Corvinus Egyetem Kertészettudományi Karának Nyárádszeredai* távoktatásában résztvevő III. éves erdélyi hallgatók zöldségtermesztési gyakorlatuk alkalmával meglátogatták a gyöngyösi *Károly Róbert Főiskola Taspusztai telepét*. E rendkívül szépen elrendezett telepnek az udvarán mindannyiunk nagy öröme egy gyönyörűen faragott székelykaput láthattunk.

Otthonunktól ily távol eső helyen ez igazi nagy meglepetés volt. A kapu feliratát betűzve, meglepetésünk még tovább fokozódott, hiszen egy *Bálint Tibor* idézetet olvashattunk: „*A világnak világíts, hogy kevesebb legyen a tévelygő ember.*”

Lehet-e véletlen, hogy egy tőlünk ily távol-eső helyen felállított székelykapu néhai Bálint Tibor, neves erdélyi írónk szavait örökíti meg?

Feltételezzük, hogy e kapu faragói, székely atyafiak üzenetnek szánták. Valószínű a telep munkatársainak erdélyi kapcsolatai voltak és vannak. Mindenesetre az itt dolgozók és a Főiskola, a Kertészettudományi Kar ide látogató hallgatói nap, mint nap olvashatják ezeket a biztató szavakat. Így is lehet emléket állítani távol az otthontól, bizonyítva együvé tartozásunkat.

Jó érzéssel gondoltunk a kapu faragóira, állítatóira, hogy ezt az idézetet választották. Figyelmébe ajánljuk mindenkinek, akit útja erre visz.

Péter H. Mária egyetemi tanár Marosvásárhely

P. S. Nyárádszeredán december elején a Kertészettudományi Kar hallgatói adventi koszorú kiállítását rendeztek, a koszorúkra szalagot helyeztek, egy-egy jelmonddal. *Cseresznyés Eszter* IV. éves kertészmérnök hallgató a fentebb idézett Bálint Tibor gondolatot írta adventi koszorújának szalagjára.

* * *

Váncsa Iлона írja Sepsiszentgyörgyről: „Köszönöm a lapokat. Igazi családias, közvetlen hangú olvasnivaló, nagyon lehet okulni belőle. Ráférne a magyarokra is egy kis összetartás...”

* * *

Sebe Ákos helytörténész, Nyárádgálfalváról.

„A falunkban és a hozzá tartozó településekben nem élnek örmények. Érdeklődésemre annyit tudtam meg, hogy a nyárádszentlászlói volt földbirtokos és Marosszék hajdani főispánja *Mikó László* állítólag örmény származású volt - Marosvásárhelyen hunyt el. Egy lánya és két fia van, egyiküknek címét ismerem, Magyarországon lakik a Heves megyei Kál községben. Neve Mikó László. A feleségem szovátai születésű és tudomása van arról, hogy Szovátán több örmény család is lakott. Egy bizonyos Bogdán Kati nevű kislánnyal 1947-48-ban én is egy iskolába jártam Szovátán. Mi a vidékről nagyon rég elköltöztünk, de kérem az ügyben felkeresni Fekete Árpád nyugdíjas tanárt, aki szintén helytörténész és szívesen segít.”
(Szerk. megjegyzés: *Fekete Árpád tanulmányát közöltük a füzetekben 2004. évben*)

* * *

Kovrig Annamária levele Désről.

„Mindig szívesen és érdeklődéssel követjük és olvassuk az örmény közösséggel kapcsolatos eseményeket, rendezvényeket, hiszen bennünket is direkt érint. A fiamat - aki örményebb, mint mi felnőttek - igyekszem ilyen irányba oltani, hogy örmény gyökereket eressen s érezzen örményül. Mindig emlegetem neki megboldogult nagyapám (*Leon Géza*, aki a *Zabulik Zsuzsa* fia volt) mondását, aki szerette öröké az azt hangoztatni: "*Szeretem az örményt, mert magyarabb a magyarnál.*" Maradok továbbra is szíves olvasója és különös tisztelője

Kovrig Annamária."

* * *

Berki Antal levele Brassóból:

„Örmény-magyar vagyok, az apai nagyapám *Berky Kristóf József* volt, a Várad Székesegyház kántora. Máskülönb a gyergyóalfalvi *Ávéd* családnak is tagja vagyok édesapám házassága révén. A füzetek 2003. évi novemberi számában az 'Ávéd találkozó' csoportképén a fényképem is ott van."

* * *

Bíró Donát történész levele Szászrégenből.

„A gyűjtőmunkám sajnos kevés eredménnyel járt. Ennek az az oka, hogy a városban ma már nincs olyan örmény származású személy, akitől megbízható adatokat lehetne gyűjteni. Ugyanis már kihaltak a tiszta, nem vegyes házasságban élő örmények. Még van egynéhány idősebb olyan személy, aki nem régeni származású, és csak az egyik szüleje volt örmény. Közéjük tartozik két testvér, *Kosztia Ferencné Azbej Sarolta* és *Chirtes Nicolaené, Azbej Gizella*. Édesapjuk örmény, édesanyjuk székely asszony volt. Gyergyóból ide kerültek más örmény származásúak is. Itt élt az 1990-es évekig az ugyancsak Gyergyóból ideszármazott *Puskás Árpád* állatorvos és *Slakovits Ernő* ugyancsak állatorvos (édesapja Slakovits Mihály szücs-mester volt Erzsébetvárosban), mindkettő áttelepült Magyarországra. Jó ideig régeni lakos volt *Szima Attiláné Murádin Kató* (László és Jenő testvére), aki már nem él. Fia, *Szima Márton* agrármérnök, Kolozsváron él.

Közismert örmények voltak a városban a *Bodurjánok*, akik a második világháború után kerültek a városba. Leszármazottaik közé tartozott Bodurján Gergely és testvérei, Erzsébet, Bodurján János. Ma már nem élnek. Az utóbbi fia, ugyancsak János nevű zenetanár, az udvarhelyi Palló Imre Művészeti Iskola igazgatója. Tőle lehet megtudni részletesebb adatokat a Bodurjánokról. Egyébként az egyik Bodurján, talán János (Onik) nevű, örmény püspök volt. A Bodurjánokon kívül *Dajbukát* nevű örmény származásúak is éltek (még az egyik él) a városban.

Nincsenek régi anyakönyvek a római kat. Parókián, csak az 1950 utáni évekből származók."

* * *

Rövid hírek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület köszönetet mond mindazoknak, akik jókívánásait fejezték ki bármilyen formában a karácsonyi ünnepek és az újesztendő közeledtével. Kívánunk ezúttal is minden kedves Olvasónknak boldogabb, egészségben gazdag, sikeres újesztendőt!

Snorhavor nor dari!

Meghívó

az *Ősi kultúrák találkozása* városi rendezvényeire Gyöngyösre! *Perzsa - hun - örmény kulturális napok Gyöngyösön* 2006. január 10-24-e között. A kiállítás megnyitásának ideje: 2006. január 10. du. 16 óra Gyöngyös, Mátra Művelődési Központ (Barátok tere 3.), mely január 24-ig látogatható. Az EÖGYKE *Örményország kincsei Kr. e. XVII. századtól* című kiállítással vesz részt a rendezvényen.

2006. január 18-án (szerda) 8.30 órától 15,40 óráig östörténeti konferencia lesz a fenti helyszínen és témakörben. Az örmény előadások 14.15 órakor kezdődnek, *Zsigmond Benedek* armenológus és *dr. Issekutz Sarolta* elnök részvételével. Ezt követi 16 órától örmény és hun - magyar archaikus kulturális műsor, melyen fellép *Kátainé Szilvay Ingrid* és a *Kecskés Együttes*. Mindenkit szeretettel várnak a rendezők.

* * *

Köszönetet mondunk

Zámbó Istvánnak, aki 10 ezer Ft adománnyal járult hozzá az Egyesület működéséhez.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

* * *

József Attila:

Gyémánt

„Mindenkor idejük van a zsoldároknak.

*Gyémánthegyen állunk,
De zsebünkben kavicsok vannak.
Nagyon elfelejtettük, hogy angyalok voltunk
Kövér váncosokba tömtük fehér szárnyaink.
Most könyörgések szomjazzák erőnket
És térdünk alatt lyukassá kopnának a kövek,
Szívünkben a csillag megfagyott."*

(Versrészlet 1924-ből)

* * *

Utazást szervez Velencébe

2006. március 14-19 között

- Budapest, XI. kerület (ÚJBUDA) Örmény Kisebbségi Önkormányzata

Utazás: légkondicionált autóbusszal, elhelyezés 2-3 ágyas zuhanyzós szállodai szobákban, félpanzióval (reggeli és vacsora).

Indulás a Budapesti Népliget állomásról reggel 6:00-kor, utazás Szlovénián keresztül, érkezés este a Lido di Jesolon lévő szálláshelyre. **2. nap:** Programok: Velencében városnézés, Szt. Márk tér, Bazilika, Doge Palota. Sóhajok hídja, Rialto negyed, és Híd, majd hajózás a Canal Grandén. Átkelés a Szt. Lázár szigetre, ott a Mechitarista Kolostor megtekintése. Vacsora és szállás Lido di Jesolon. **3. nap:** hajóval utazás Buranora (velencei csipke); Torcello (Dóm és mozaikok); Murano (üvegipar, Dóm), majd séta Velencében, este vacsora, szállás Lido di Jesolon. **4. nap:** Utazás Vicenzába, Corso Palladio Piazza dei Signori, Loggia del Capitano, Piazza delle Erbe. Délután utazás Veronába, ahol városnézés: Aréna, Castelveccio, Teatro Romano, Rómeó és Júlia háza. Szállás: Sirmionében, vagy a környékén. **5. nap:** Scalligari vár megtekintése, séta Sirmionében. Utazás haza a Grandasanon keresztül, útközben megálló Trentóban majd Bolzanóban. Szállás Bolzano környékén. **6. nap:** Hazautazás Ausztrián keresztül, érkezés Budapestre az esti órákban.

Részvételi díj: 81 000 Ft. (Busz + szállás + félpanzió + biztosítás + idegenvezetés.) Belépőjegyek és helyi közlekedési jegyek: 55-60.

Jelentkezni lehet: 2006. január 31-ig, 20 000 Ft előleg befizetésével, Bp. XI. kerület Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökénél: Harmath Kálmánnál.

Elérhetőségei: Telefon: 385-0226; 06-70/208-5436, Fax: 209- 4252;

E-mail: harmath.kalman@axelero.hu

* * *

Meghívó

Örmény templomok, kolostorok

Örményország, Hegyi-Karabah, Törökország, Irán, Libanon és Szíria területén

Szabó László

fotóművész kiállítása

Ünnepi megnyitó: 2006. január 31. (kedd) 18 óra

Helyszín:

XII. ker. Művelődési Központ kupolaterme,

(Budapest, XII. Csörsz utca 18.)

Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit

XII. ker. Örmény Önkormányzat elnöke

* * *

A Fővárosi Örmény Klub műsora

Időpont: 2006. január 19. 17 óra

Műsor: Erdélyi örmény népmesék kicsiknek és nagyoknak –

örmény népzenevel, örményországi képekkel fűszerezve

Közreműködnek:

Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, dr. Issekutz Sarolta Kátainé Szilvay Ingrid és Várady Mária

Szeretettel várunk mindenkit, gyermekekkel, unokákkal együtt!

Helyszín: Magyarok Háza, Budapest, Semmelweis u. 1-3. Bartók terem

A klubestet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület rendezi.

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat

* * *

Ünnepi hangverseny a Festetich palota tükörtermében

2005. december 11-én impozáns környezetben élvezhettük a *Concento Angelico* kamaraegyüttes hangversenyét. A *Fogolyán Kristóf* (fuvola) vezette kamaraegyüttes (*Mérey Anna* - hegedű, *Bertalan Örs* - brácsa, *Major István* - cselló) zenei műsorát rendkívül jó érzékkel választotta ki. Egy-egy halhatatlan költő versét párosították a zeneirodalom gyönyörűségeivel. Műsorukon Goethe: Határtalan című verse Mozart A-dúr quartettjével, Szabó Lőrinc: Nincs Értelme? verse J. S. Bach D-moll Sarabande művével, Babits Mihály: Óda a szépségről költeménye J. C. Bach A-dúr quartettel, Percy Shelley: Zene című verse Kodály Zoltán: Szólószonáta I. tételével, James Joyce: Kamarazene műve Kodály Zoltán: 2 Epigramma - Major István átiratával került párosításra, Szabó Lőrinc: Mozart hallgatása közben verse Mozart: D-dúr quartettjével.

A verseket *Erdélyi Lili Ada* költő, előadóművész (Kossuth Rádió - Oxigén) tolmácsolta, akinek nagyszerű előadása elvarázsolta a hallgatóságot. Vers és zene harmóniája remek előadóművészek tolmácsolásában. Ennek voltunk részesei azon az estén. A közönség újra és újra „kitapsolta” a művészeket, s kiköveletelte a többszöri ráadást. Jó időzítés volt e hangverseny. Karácsony közeledtével felhangolódtunk az ünnepvárásra e tehetséges fiatalok nagyszerű előadása által, s boldogan tértünk haza megannyi gyönyörűséggel a szívünkben.

M

* * *

1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Kilenc éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik, hogy működésünk anyagi nehézségeit részben megoldjuk. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbitására fordítjuk. **Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre - ezáltal önmagára is.** Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak - az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor az APEH által mellékelt, (vagy Ön által kért) rendelkező nyilatkozatot kitöltenie:

A kedvezményezett **adószáma:**

18085590-1-41

A kedvezményezett **neve:**

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Ezért javasoljuk, hogy másik rendelkezési lapján tüntesse fel kedvezményezettként

a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma: 0011

A rendelkező nyilatkozatot tegye külön-külön egy-egy szokásos, szabványméretű borítékba és zárja le. Írja a borítékra a saját nevét, lakcímét és adóazonosító jelét, majd a lezárt borítékokat mellékelje az adóbevallásához.

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

* * *

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy
Bacsó Zoltánné szül.: Burián Edit

2005. december 11-én türelemmel viselt, hosszan tartó súlyos betegség után,
3 héttel 56. születésnapja előtt elhunyt.

Szeretett halottunk búcsúztatását a Városmajori Jézus Szíve Templomban

2005. december 21-én, 17. 15 perckor tartjuk.

Végakarátának megfelelően hamvait Pécssett helyezzük örök nyugalomra

2005. december 29-én, 11. 30 perckor a Siklói úti Temető kápolnájából.

Drága emléke Szerettei szívében tovább él!

Cím: Budapest 1021, Bölöni György utca 12.

* * *

Ülök a régen áhított, gyerekeimtől kapott vadonatúj hintaszékben. Tartósan hatása alá kerülök annak az érzésnek, hogy ringatózva eltűnődjem, vajon lesznek-e felnövekvő unokáimnak is olyan éles emlékképek rólam, mint amilyenek az enyéme az elődeimről. „Hangot kellene adnod ezekről” - buzdít kitaratóan egy belső hang, hiszen „akinek a régi emberek közül még van valami mondani valója, siessen vele, míg a Nap süti az arcát.”

(Jókai)

Boldog Új Évet kívánunk minden kedves Olvasónak

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére.

Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.
Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007
Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401
Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja az Országos Örmény Önkormányzat és
a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332-1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70.

Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Timp® Kft.